

כשפוליטיקה וזכות יוצרים נפגשות בצילום

נובמבר 2, 2016

האם מותר לעשות שימוש ביצירה ללא קבלת הרשאת היוצר שלה כדי להביע מסר פוליטי המנוגד לעמדתו של יוצר היצירה? האם שימוש כזה פוגע בזכותו המוסרית של היוצר? ומה על הזכות לחופש הביטוי? האם שימוש ביצירה בהקשר פוליטי יחשב "שימוש הוגן" הפטור מהפרה?

שאלות אלה עמדו במרכז פסק הדין של בית המשפט המחוזי בחיפה בערעור שהוגש על ידי **העמותה לאחריות ארגונים לא ממשלתיים נגד הצלם ישראל פוטרמן**. באותו מקרה פוטרמן, עיתונאי שנוהג לצלם אירועים חברתיים פוליטיים ולהעלותם לאתר היוטיוב שלו, תבע את העמותה לאחריות ארגונים לא ממשלתיים, אשר מטרתה לבחון דיווחים בתקשורת בנוגע לסכסוך הישראלי-ערבי, ואשר מקדמת סדר יום רעיוני שהצלם מתנגד לו. פוטרמן טען כי העמותה פרסמה סרטון המורכב מסרטונים שצולמו על ידו, ללא קבלת רשותו, תוך עריכת מניפולציה בסרטונים, באופן שהסרטונים הציגו את הצלם כמזדהה פוליטית עם עמדות העמותה, ופגם באובייקטיביות של סרטיו ובכבודו ועל כן הפרה את זכותו המוסרית באותם סרטונים. כמו כן נטען שהשימוש נעשה בלי שניתן מזכה (קרדיט) לצלם.

העמותה טענה כי במסגרת הסרטון המדובר ביצעה מחקר בנוגע לוועד לסולידריות שפעל לקבלת תמיכה כארגון הפועל במזרח התיכון למען אלטרנטיבה לא אלימה, והוכיחה בסרטון כי גוף זה דווקא כן שותף להפגנות אלימות.

בית המשפט המחוזי קבל את טענות הצלם פוטרמן וקבע כי השימוש שעשתה העמותה בסרטיו גרמה למתבונן בהם להטיל ספק בדבר "אובייקטיביות" הצלם, ובכך פגעה בזכותו המוסרית ובכבודו. בית המשפט דחה את הטענה לעשיית "שימוש הוגן" בסרטונים ונקבע כי אין בעקרון "חופש הביטוי" כדי לאפשר פגיעה ביושר ובאובייקטיביות של הצלם.

במקרה נוסף שניתן באוקטובר 2015 פסק ביהמ"ש השלום בחיפה, במחלוקת שבין הצלם **שוורצנברג**, העוסק בצילום אירועים פוליטיים שונים, לבין העמותה "**חננו**" שמעניקה שירותים משפטיים לחיילים ואזרחים הנקלעים להליכים משפטיים בשטחי יהודה ושומרון ומחוצה להם, ואשר מקדמת סדר יום רעיוני שונה מזה בו מחזיק הצלם.

באותו מקרה, הצלם צילם אירועי הפגנה בבני סאלח אשר במהלכם צולם חייל צה"ל אשר פורס ידיו לצדדים אל מול צלם פלסטיני הניצב מולו ואוחז במצלמה, ופרסם צילום זה בדף הפייסבוק שלו, כאשר לצדו כיתוב המסביר כי החייל המופיע בצילום מנסה להראות כי אינו נוקט אלימות כלפי הצלם שליידו.

העמותה עשתה שימוש באותו צילום בדף הפייסבוק שלה, אמנם תוך מתן קרדיט לצלם, אולם לצד פרסום התצלום פורסם על ידה מאמר שבו תוארו חיילי צה"ל שנמצאים במעצר בגין תלונה של אדם ערבי ממזרח ירושלים הטוען כי הותקף על ידם.

ביהמ"ש קבע כי למרות שאומנם ניתן קרדיט לצלם, ולמרות שלא נעשה כל שינוי בצילום - הרי שברור כי ההקשר של הצילום

בפרסום המקורי שונה בתכלית משימוש שעשתה בו העמותה. כך, הצלם עשה שימוש בצילום כדי להסביר כי החייל, שבעמדת הכוח, אינו מפעיל אלימות כנגד הצלם הפלסטיני, בעוד שהעמותה עשתה שימוש באותו צילום כדי להציג שהחייל נכנע מול הצלם הפלסטיני שמפעיל כלפיו אלימות באמצעות המצלמה. נקבע כי השימוש בתמונה בהקשר שונה מזה שבו פורסמה על ידי היוצר שלה, מבלי לקבל את הרשאתו, פוגעת בזכותו המוסרית של הצלם.

ההחלטות שצוטטו לעיל עולות בקנה אחד עם מקרים דומים קודמים שדנו במתח שבין זכותו של יוצר שיצירתו לא תופיע בהקשר פוליטי אחר מזה שהתכוון לה לביד חופש הביטוי. למשל, בפרשת **שריר נגד מפלגת מרץ** נקבע כי תנועת מרץ הפרה את זכותו המוסרית של הצלם שצילם את תמונתו של עמיר פרץ מחזיק משקפת הפוכה, שעה שמפלגת מרץ עשתה שימוש בתמונה זו במסגרת אתר הפייסבוק שלה. בית המשפט קבע כי שימוש שעושה מפלגה בצילום לצרכי תעמולה פוליטית, פוגעת בזכותו המוסרית של צלם התמונה, הואיל ושימוש כזה גורם לציבור לסבור כי הצלם מזוהה עם עמדות אותה מפלגה פוליטית ועלול לפגוע במוניטין של הצלם ובאובייקטיביות שלו. באופן דומה, בפרשת **ביאלסקי נגד תנועת כך** נקבע כי העתקת כתבות עיתונאיות אל תוך הכרוזים של תנועת "כך" גרמה להפחתת ערכן של הכתבות הואיל והקורא עלול היה לחשוב כי הכתבות נכתבו ע"י בקשתה של תנועת "כך" והכותב מזוהה עם תנועה זו.

המתח שבין זכותו של היוצר ביצירתו לבין יכולת השימוש ביצירה בהקשר פוליטי שונה ומנוגד להקשר שבו הוצגה היצירה המקורית, נוגע בעצב רגיש לאור השלכותיה של שאלה זו על עקרונ חופש הביטוי שהינו אבן יסוד בחברה דמוקרטית. יחד עם זאת אין לשכוח כי חוק זכות יוצרים נועד גם לעודד את חופש הביטוי ועל כן פעולות שהן "סבירות בנסיבות העניין" לא יחשבו כהפרת זכות יוצרים בהתחשב, בין היתר, באופי היצירה, באופי הפעולה ובמקובל בענף.

דוד גילת

עורך דין, עורך פטנטים, שותף בכיר

דוד גילת, עורך דין ועורך פטנטים,
הינו שותף בכיר
בגילת, ברקת ושות'

רקפת פלד

עורכת דין, שותפה

רקפת פלד הינה שותפה
בגילת, ברקת ושות'

These newsletters are provided for general information only. It is not intended as legal advice or opinion and cannot be relied upon as such.